

Czakó Gábor

A POZSONYI CSATA

Igen jellegzetes a népek történelemírása. Hasonlít a jövődő főnök számára készült önéletrajzokhoz. Némelyik ország szerzői hosszú műveket írnak nemzetük dicső múltjáról, hatalmas sikereiről, néha még olyan győztes ütközeteiről is, melyeket érdeklődés hiányában meg sem tartottak.

Magyarországon éppen ellenkező szokás járja. Sikereinkről hallgatni kell, mint például *Bulcsú* nyugat-európai „hosszú hadjáratáról”, melynek során a nagy hadvezér diadalok sorát aratta a Rajna innenső és túlsó partján fekvő félig-meddig önálló germán és frank fejedelemségek, városállamok területén. A műveletek távlati célja nyilván a földérintés volt: mi van az Ennsen, az Óperencián túl? Hát a Rajnán túl? És a túlon túl? Ehhez járult a zsákmányszerzés. Bizony helytelen, de mind a mai napig a vesztes fél fizeti a győztes költségeit, függetlenül attól, hogy kinek volt „igaza”.

Sokkal különösebb, hogy *Bulcsú* dicsőséges nagy Európa-járása mellett, meg a Pireneusokon is túljutó „kalandozásnál” is döbbenetesebb esemény volt a 907. július 4–7. közt vívott pozsonyi csata. Egyrészt a résztvevők hatalmas száma, másrészt a hadművelet célja, harmadrészt az eredménye miatt. Negyedrészt azért, mert magyar nemzedékek sora a kommunizmus betörése óta alig-alig hallott róla, noha ez a harc volt a végső, a honfoglalást befejező és nyugati határunkat hosszú időre meghatározó ütközet.

Kezdjük azzal, hogy a világtájunkon akkoriban elhatalmasodott germán uralom eleve nem nézte jó szemmel a más életmódú, más fajú-nyelvű-kultúrájú hunok, avarok, magyarok megjelenését. Volt rá okuk, mert eleinte óriási veréseket kaptak tőlük-tőlünk. Ennélfogva el akarták takarítani a kellemetlen szomszédokat, jelen esetben bennünket, azaz IX–X. századi őseinket.

*

Ha belegondolunk, a helyzet most is hasonló, azzal a különbséggel, hogy a kapitalizmussal együtt föltalálódott a komprádor-burzsoázia is,

vagyis az az értelmiség, amely jelentős anyagi és intellektuális vagyonnal bír, és amit sose szégyell fegyverként használni a bennszülöttek ellen bevételei gyarapítása végett. Tehát nem kell az Ober Ennsről küldeni a támadó hadat. Az itt van már rég a szűkülő határainkon belül, de ennél ezerszer veszedelmesebb a kishitűség a lelkünkben.

Kinek a lelkében nem dolgozik elszánt rendőrangyal, aki állandóan int, hogyan, mit ne, és ha mégis, csináld másként, amit teszel, tedd meg, ha muszáj, de lényegéből kifogartva!?

Amikor pár éve már elég mélyre merültem anyanyelvünk és ó-történetünk kutatásában, sokan intettek, jaj, ne, légy óvatos, leharapják a fejedet! Hogy kik, arra nem tértek ki az éber figyelmeztetők, akiknek valahonnan biztos tudomásuk volt a honi fejleharapók működéséről. Pedig az óvatoskodók fejét nem harapták le, csupán a szívüket rágták szét.

*

Lássuk a pozsonyi csatát.

Az 1100. évfordulón konferenciát tartottak a nagyjelentőségű hadieseményről, előtte pár cikk megjelent itt-ott, de a tankönyvekben egy muhk sem, holott a középkor számunkra legjelentősebb ütközete volt a honfoglalás után. A középkorban talán csak a Muhi és a Nándorfehérvár körüli harc volt hozzá fogható.

Legjobb tudomásom szerint, ami lehet téves is, a hivatalos műjeget egy bizonyos *Műhelybeszélgetés a pozsonyi csata körülményeiről, forráskutatási lehetőségeiről* címmel 2006. március 21-én a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum rendezésében kezdték törögetni. Fél évszázaddal a szovjet iga ránk erőszakolása után! Vitaindító előadást tartott *Torma Béla Gyula*. Komoly cikk jelent meg az MK Katonai Felderítő Hivatal periodikájában, a *Felderítő Szemle* V. évfolyam 3. számában (2006. szeptember): *Gondolatok a 907. évi pozsonyi csatát megörökítő források hitelességéről* (szerző: *Torma Béla*). Ebben a szerző hosszasan részletezi hazánk nyugati határainak kialakulását, és az ott emelt, elsősorban nyugati erődítményeket, és persze a gyeű kialakulását, méreteit, stb. Majd rátér a csata leírására.

*

A jelenleg elérhető források igen szűkszavúak. Korabeli helyszíni tudósítás, hadijelentés eddig nem került elő, viszont, mint majdnem

mindenütt, itt is akadnak kerülőutak. A *Salzburgi Évkönyv* említi a helyszínt, Brezalausburgot. A vár és város akkoriban a Braslavespurch vagy Brezalauspurc nevet viselte, amit a történészek megfeleltettek Pozsony későbbi német nevével, Pressburggal.

Azonban az említett évkönyv évszázadokig lappangott, s csak 1921-ben került elő. Párdarabja, a *Sváb Évkönyv* említi a dátumot és a bajor-frank vereséget, de helyszínt nem ad. Ezek az évkönyvek, annalesek sokat segítettek a kutatásban. Nemkülönben az ún. nekrológiumok, azaz halottas könyvek, amelyek a csata eseményeinek részletezése nélkül közlik az akkor megholt háborúba járók nevét. Ezeket egybegyűjtötte *Aventinus* (1477–1534) bajor történétíró, a *Bajor évkönyvek* című hétkötetes munkájában. Amennyire tehette, forrásokat használt, ám a homályba merült eseményeket a maga erejéből pótolta. Művét nem fordították le magyarra, még a ránk nézve tanulságos részeit sem.

*

A ZAOL nevű Zala megyei hírportálon (2015. 02. 27. 09:50) megjelent *Magyar Hajnalka* beszélgetése *Prof. dr. Szőke Béla Miklós* történésszel, a Karoling kor kutatójával, aki szerint a nevezetes ütközet, amiben a magyarok fényes győzelmet arattak a bajor-frank hadak fölött, nem Pozsony, hanem Zalavár mellett zajlott 907 júliusában.

Magyar Hajnalka így idézi a professzort:

„A csata pontos időpontját, július 4-ét és/vagy 5-ét csak a bajor évkönyvírók ismerték, a helyszín nevét, Brezalauspurc és Braslavespurch alakban pedig csak két salzburgi kolostori évkönyvben jegyezték fel.

– *Mikor és hogyan lett az ütközetből pozsonyi csata?*

– Ezekből a gyér adatokból *Aventinus* (1477–1534) alkotott pozsonyi csatát úgy 600 évvel később, *A bajorok évkönyve* című művében. A humanista történétíró ugyanis úgy kamatoztatta nagy forrásismeretét, hogy a hasonló nevű történeti szereplők és helyszínek neveit kombinálta, az eseményeket pedig analógiás alapon kiegészítette, vagy akár teljes egészében rekonstruálta. Brezalauspurcot (vagy Braslavespurchot) így azonosította a saját korában már jelentős Prezesburg (vagy Pressburg) várával, s helyezte ennek alapján a hadjárat felvonulási útvonalát a Duna mellé. A folyó több jelentős hadjáratban

kulcsszerepet játszott, amelyekről a korabeli források részletesen beszámoltak, így ezekre támaszkodva már könnyen rekonstruálható volt Aventinus számára a »pozsonyi csata« lefolyása. Ezért »tudjuk« úgy, hogy a Duna két partján és a Dunán vonult fel a sereg, és több napon át dült a csata a pozsonyi vár alatt.”

Érdekes, hogy dr. Szőke Béla Miklós professzor úr e tudását magában tartotta, hiszen a csata tiltólistára került. Nem tudjuk, hogy mennyire és mennyi ideig félt. Ez természetesen nem ítélet, mert a félelem – akár a bátorság – személyre szabott tulajdonság. Ki-ki a magáéval küzd. Ennek határát kívülálló soha nem ismerheti, kizárólag az, aki átéli.

Ezért senki félelméről más nem ítéltet.

*

Az uralkodó vélemény szerint a frank-bajor csapatok három hadoszlopban vonultak föl. Nyilván a biztonság, a megfelelő ellátás és a részek közti összeköttetés fönntarthatósága végett. Egyetlen menetoszlop beláthatatlanul hosszú lett volna, a vele járó támadhatósággal együtt.

A Duna északi, azaz pozsonyi partján menetelt az egyik, a másik a délin, a harmadik a hajóhaddal tartott, ami egyúttal az utánpótlást is szállította. Itt kell megemlíteni, hogy a honfoglalás – jelenlegi tudomásunk szerint – 895–96-ban történt, a Dunántúl birtokba vétele pedig pár év múlva, kb. 900-ban. A pozsonyi ütközetre ehhez képest igen hamar, 907-ben került sor. Tehát a honfoglalás hadműveleteihez tartozik. Ellenfeleink természetesen nem akarták, hogy őseink meggyökerezzenek a Kárpát-medencében, kiismerjék adottságait, otthonukká tegyék, és a már ott lakókat beépítsék új államukba. Magunkat ismerve ez akkor sem lehetett könnyű, ha az itteni nép egy – nem tudjuk, mekkora – része magyarul beszélt.

*

A frank trónon ekkor *IV. (Gyermek) Lajos* (900–911) ült – akinek nevében *Hatto* mainzi érsek kormányozta az országot. A hadjáratot támogatta a pápa és több püspök. Állítólag mintegy 100 000 harcos gyűlt össze Ennsburgban. Ha ennek fele igaz, az is hatalmas sereg. 907 júniusában indultak a vitézek, élükön *Theotmár* salzburgi érsekkel és *Luitpold* bajor örgróffal – némely forrás hercegnek nevezi –, hogy „kiszorítsák a magyarokat”.

A korabeli viszonyokhoz képest a frank-bajor vezetők elég hamar megállapodtak a teendőikben, a haditerv főbb vonalaiban, kiépítették az utánpótlási vonalakat, felszerelték a szárazföldi erőket és a dunai flottillát. Ne feledjünk, hogy a középkorban vagyunk. A kövezett utak még továbbra is római maradványok, nincsenek fegyvergyárak, utánpótlás raktárak. Telefon, rádió? Az üzeneteket oda-vissza futárok vitték, akiknek a döntések előkészítésében, a műveletek összehangolásában óriási szerepük volt.

A hajók szállították az élelmet és fegyvereket, a kötszereket, ruhákat, mai szóval a teljes hadtápot. A parton kétfelől talpalt-lovagolt a hadsereg zöme. A tartalékcsoportok vízen utaztak a két hadtest között, hogy szükség esetén bármelyiket megsegítsék.

*

Itt vissza kell térnünk dr. Szőke Béla Miklós professzor úrnak a zalavári helyszínre tett javaslatára. A nehéz fegyverzetű bajor-frank haderő vajon miként küzdötte volna át magát a Rába, a Rábca, majd a Zala mocsarain? Márpedig a seregek a harcosok és a lovak itatása miatt a folyók közelében kellett volna maradnia. Már csak a hajóhad miatt is, ami aligha fért volna rá az említett folyókra. És ha eljut a hadnép Zalavárig, s elfoglalja, ugyan mit kezd vele? Utána átvált a dél-balatoni mocsarakhoz? Hol győzi le a magyar sereget? És ami a legfőbb: hol, merre szorítják ki őseinket, ami – ne feledjük – a hadjárat fő célja volt. Földadatukat a bajor-frank vezérek szem előtt tartották. Ezért Pozsony megszállására sem fecsérelték erejüket.

*

Ami Aventinust illeti, ő ugyan bő fél évezreddel később élt, ám forrásai korabeliek voltak! Közvetlenül a csata után keletkező iratokat, köztük – mai szóval – halotti anyakönyvi adatokat dolgozott föl!

Veszprémy László írja *Egy elfeledett diadal – a 907. évi pozsonyi csata* című művében. (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2008. Világháló: Torma és Veszprémy 2008. <http://mek.oszk.hu/14600/14671/14671.pdf>.) A 201. oldalon így méltatja a nagy bajor történészt: „Aventinus a bajor történelem egyik legjobb ismerője volt. Hét esztendőn át járta Bajorország városait és kolostorait, s rengeteg feljegyzést készített. Kutatásai eredményeként számos középkori munkát ő adott ki elsőként, továbbá számos város, egyház és kolostor történetét külön

is összefoglalta (Scheyern, Passau, Alt-Ötting stb.). (...) A numizmatikusok rendkívül nagyra értékelik az érmék iránti érdeklődését, miként nevezték már az első diplomatikusnak (oklevélszakértőnek) is. 1517–1519. évi utazását – amikor majdnem száz helyszínt keresett fel források után kutatva –, csak »*Iter bavaricum*«-ként emlegetik, de voltak »kedvenc« levéltárai, ahová többször is visszatért. Műve bevezetőjében maga is rendkívül büszkén vallja, hogy »szó szerint leírtam minden fennmaradt kéziratot, oklevelet, privilégiumot, levelet, krónikát, verset, mondást, történetet, mise- és imádságoskönyvet, kalendáriumot, nekrológiumot, szentek életét, [...] érmet, sírkövet, feliratot...«

*

Több mint érdekes, hogy 1945-ig történészeink közül többen írtak a csatáról, éppen Aventinus és a mi kutatóink nyomán, de ez a fonal a kommunizmus be- és kitörésével megszakadt. A pozsonyi diadal *törlődött* a történetírók érdeklődési köréből, továbbá a tankönyvekből is! Azok a tudósok, hadtörténészek, akik a II. világháború előtt ezzel a kérdéssel foglalkoztak, vagy elmenekültek, vagy meghúzták magukat, és idő múltával elhaláloztak. Ennélfogva a dicsőséges ütközetről, mely lényegében a honfoglalás befejezését jelentette, többé szó sem esett. Sem a tankönyvekben, sem a tudományosnak minősített világban.

Az történt ugyanis, hogy a pozsonyi csatában a frank és bajor nemesség megtizedelődött. A megmaradt világi és egyházi hatalmaságok ezért kénytelenek voltak elfogadni a magyar honfoglalás tényét és következményeit.

Nem érthető, de úgy-ahogy magyarázható a kommunista rendszer tilalma, miszerint a magyarok nehogy bármilyen okból fölemeljék a fejüket. Ámde ez a tilalom még a „rendszerváltás” – 1990 – után is hatályban maradt! Lényegében a bevezetőben említett tanácskozásig, tehát 2006-ig. Az ’56-os forradalomtól számítva még kerek fél évszázadig! A miért megválaszolása külön tanulmányt érdemelne. Itt csak annyit, hogy a jelek szerint a honi magyarságtudomány, és ezen belül nyelv- és történettudományunk együttes gúzsbakötöttsége még az ún. rendszerváltással sem szűnt meg! Egyetlen kivételként említhető a *Benda Kálmán* szerkesztette *Magyarország történeti kronológiájának* I. kötete (Budapest, 1983, Akadémiai Kiadó), amiben a szerző kijátszotta a pártközponti ébereket és megemlítette a pozsonyi csatát.

*

Egyes kutatók szerint seregünket *Árpád* fejedelem személyesen vezényelte. Azt is mondják, hogy felnőtt fiai is vele voltak, ráadásul hozzátesszük, hogy *Árpád* a csata idején halt meg. Hogy harc közben esett-e el, vagy más körülmények közt lelte halálát, erről nincs adat, csak feltűnősködő vélemény. Szerintem ez valószínűtlen, hiszen a kézitások korában kizárható, hogy az uralkodó, aki egyúttal fővezér is, minden feltűnés nélkül hősi halált haljon a csatamezőn testőrei körében.

Nincs adatunk az állítólag vele tartó három legidősebb fiáról – *Tarhos*, *Jelek/Üllő*, *Jutocsa/Jutas* – sem, viszont tény, hogy a legkisebb fiú, *Zolta/Zsolt/Solt* örökölte atyjától a kormánypalcát.

*

A háború kiváltó oka *Kurszán* kündü és kísérete törbe csalása és a *Fischa* folyó melletti meggyilkolása volt 904-ben. *Kurszánt* béketárgyalásra hívták a frank királyságba, melynek keleti tartománya a frankok hűbérese, Bajorország, akkori nevén Bajor örgrófság volt.

A csata leírása a korabeli nekrológiumok (halottas könyvek), valamint a már említett *Johannes Aventinus* hat évszázaddal későbbi írásaiból maradt ránk. Az ütközet maga július 4-én és 5-én zajlott le – esetleg 7-ig eltarthattak az utóvédharcok. Sőt, a nekrológiumok szerint korábban is voltak halálesetek, már a fölvonulás közben.

*

Aventinus így írja le a csatát *Annales Boiorum* című művében: „Germánia és a bajorok királya, *Lajos* az egész Bajorországra kiterjedt újoncozás után a bajorok új városába, *Ennsvárba* megy. (...) Hadat üzennek a magyaroknak, a *Duna* mindkét partján megindulnak a bajor előkelők harcra kész és támadó sereggel. Gyermeke *Lajos* *Burchard* passauai püspökkel, *Aribo* prefektussal *Ennsburgban* marad vissza.

A hadvezérek a csapatokat három részre tagolják. *Luitpold*, az osztrák határ parancsnoka az északi parton, *Theotmár* salzburgi érsek pedig a délin halad (...), a *Dunán* pedig hajókon a király rokona, a semnonok vezére, *Sighard* és a bajor urak, *Rathold*, *Hatto*, *Meginward* és *Isangrim* vezetik a csapatokat. De a magyarok sem maradnak tétlenek és gondatlanok, komolyan felkészülve tűnnek fel, mindent, ami hasznukra lehet, fegyvereket, katonákat, lovakat jó előre készen-

létbe helyeztek. (...) Mintha csak ferge lovaikkal akarnák áttörni a harcvonalat, nagy erővel támadnak, hatalmas nyílvelhőt bocsátanak ki. A bajorokat a szaruíjaikból kilőtt nyílveszőkkel borítják el, majd ismét hátrálnak. Gyorsabbak nehéz fegyverzettel felszerelt seregünknel, amikor még azt hisszük, hogy távol vannak, már ott is teremnek, s amilyen gyorsan jönnek, ugyanolyan gyorsan el is tűnnek. Amikor már azt hiszed, hogy győztél, a legnagyobb veszélyben találsz magad. (...) Elsőpró rohammal ott teremnek, ugyanolyan hirtelen eltűnnek, először menekülést színlelnek, majd lovaikat megfordítva támadnak, nyilaznak és dárdát vetnek, jobbról, balról, szemből vagy éppen hátulról körbe száguldoznak, kifárasztják a mieinket, majd minden oldalról ránc rontanak, a megfáradt bajorokat letámadják, fölélük kerekednek, eltiporják és legyilkolják őket. (...)

A magyarok éjjel a Dunán titkon átúsztatnak, Lajos legátusát, Luitpoldot (egész csapatával együtt) a táborban megölik. A rákövetkező napon azokkal végeznek, akik a hajókon tartózkodnak. Három napon át folyamatosan folyik a harc az égiek haragvásának közepette: a bajor nemesség legnagyobb része elpusztul, a köznépet számolás nélkül vágják le.” (Torma és Veszprémy, 2008, 214–215. Veszprémy László fordítása.)

*

Csapataink már a csata első napján égő nyilakkal felgyújtották a német hajóhadat. Sieghardt is csak néhányadmagával menekült meg, s vitte a hírt a királynak Ennsburgba. Elesett a parancsnokok zöme: *Luitpold*, *Ditmár* érsek, *Utto* freisingi és *Zakariás* brixeni püspök, három apát és tizenkilenc gróf. Összehasonlításképpen a mohácsi csatában részünkről hét főpap, köztük két érsek, valamint 28 főúr esett el.

Az üldöző magyar lovasság levágta a menekülőket, majd Ennsburghoz érve megfutamodást színlelt. A vár őrségének még új volt a csel, és üldözésükre indult. A magyar osztag kellő időben és alkalmas helyen visszafordulván megsemmisítette őket. A menekülő király alig jutott el Passauig.

*

A pozsonyi csata nem egyszerűen briliáns hadvezéri teljesítménynek tekinthető, meg a színlelt megfutamodások bemutatójának. Bizony, a honfoglalás utáni időszak legjelentősebb magyar hadi eseménye volt.

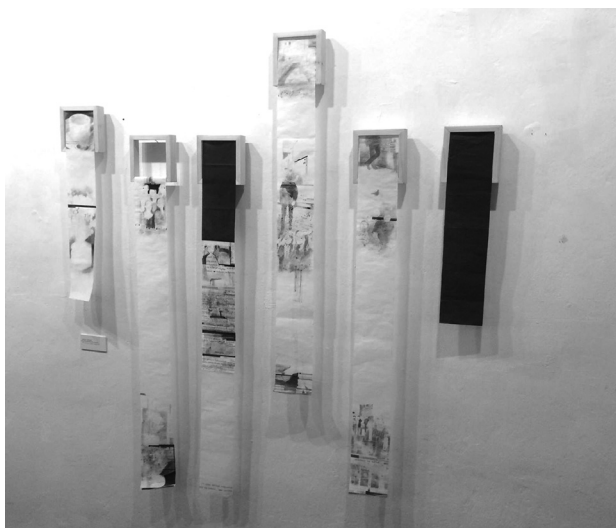
Ha éppen nem a leg-leg, ugyanis több mint egy évszázadra tisztázta a térség erőviszonyait, és ezzel lezárta az országalapítás folyamatát. 1030-ig a németek nem is kísérleteztek hazánk elleni támadással.

A magyar taktika azonos a *szkíta taktikával*, amit az avarok is sikerrel alkalmaztak a bizánciak ellen. (*Theophilaktos Simokattés: Világtörténelem*)

Hérodotosz szerint Kr. e. 513-ban a *Dáriusz* (Dārayavauš) elől visszavonuló szkíták felégették földjeiket, betömtek kútjaikat. Az éhező-szomjazó perzsa seregnek, 80 000 fős veszteség után, vissza kellett vonulnia.

II. *Konrád* német-római császár a pozsonyi csata után egy és egynegyed évszázaddal, 1030 júniusában megtámadta Magyarországot. Hadát személyesen vezette. *Szent István* kiéheztette, majd Bécsnél bekerítette, és elfogta a szétzilált német sereg maradékát. Hogy szkíta taktikával élt volna, arról szó sem esik a történelmi szakmunkákban. Nehéz volna összeegyeztetni finnugorságunkkal, közelebről azzal, hogy Árpádék pár éve még kőkorukat élő hantik és manysik voltak.

Sebaj, az idő nekünk dolgozik...

Cím nélkül